

Ступак Ольга
кандидат юридичних наук
суддя Верховного Суду
у складі Великої Палати
Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9124-1413>
e-mail: stupak@supreme.court.gov.ua

УДК 347.66:347.51:347.433/435(477)
<https://doi.org/10.69724/2786-8834-2025-6-3-103-119>

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ КРЕДИТОРОМ СПАДКОДАВЦЯ ВИМОГ ДО СПАДКОЄМЦІВ БОРЖНИКА: АНАЛІЗ ВИСНОВКІВ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Ступак Ольга. Особливості пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника: аналіз практики Великої Палати Верховного Суду

Анотація

Актуальність статті полягає в необхідності комплексного правового аналізу спадкових і зобов'язальних відносин в умовах зростання кількості спадкувань майна, обтяженого зобов'язаннями, що зумовлено воєнними реаліями. У статті на основі аналізу судової практики Великої Палати Верховного Суду розглядаються особливості застосування порядку пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника відповідно до ст. 1281 ЦК України. Метою статті є розкриття особливостей пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника, здійснене на підставі аналізу висновків Великої Палати Верховного Суду. Застосовано формально-юридичний, системного аналізу та діалектичний методи наукового пізнання. Проведений аналіз застосування ст. 1281 ЦК України у розрізі проблематики процесу спадкування, пов'язаного не тільки із основним зобов'язанням, а й із забезпеченням виконання такого зобов'язання. Виокремлено особливості пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника. Першою особливістю є те, що кредитор може пред'явити вимогу до спадкоємців боржника, які прийняли спадщину, відповідно до вимог ст. 1281 ЦК України в один із таких способів: 1) безпосередньо спадкоємцю; 2) опосередковано — через нотаріуса за місцем відкриття спадщини (за межами України — через консульську установу). Кредитор втрачає право вимоги як до спадкоємця боржника за основним зобов'язанням, так і боржника за акцесорним зобов'язанням, у разі пропуску строку пред'явлення цієї вимоги, визначеного ст. 1281 ЦК України. Другою особливістю у досліджуваних справах є особа боржника. Якщо іпотекодавцем є сам боржник, то ст. 23 Закону «Про іпотеку» застосовується в сукупності зі статтями 1281, 1282 ЦК України, відповідно, спадкоємець боржника, набуваючи права власності на спадкове майно, стає іпотекодавцем, успадковуючи права та обов'язки іпотекодавця згідно з договором іпотеки. А у разі якщо іпотекодавцем є майновий поручитель, який не

є боржником в основному зобов'язанні, його спадкоємець, прийнявши в порядку спадкування у власність предмет іпотеки, на підставі ст. 23 Закону «Про іпотеку» стає іпотекодавцем. У такому випадку відсутні підстави для застосування статей 1281, 1282 ЦК України.

Ключові слова: *спадкування, спадкоємці, спадкодавці, кредитор, зобов'язання, правонаступництво, іпотекодавець.*

Вступ

Постановка проблеми. Останні роки довоєнного періоду в Україні характеризувались активним розвитком системи кредитування, що, відповідно, зумовлювало і розширення сфери забезпечувальних зобов'язань. Війна внесла свої корективи у всі сфери суспільного життя, але найболючішим її наслідком є те, що виникнення фактів, які породжують спадкові відносини, зростає в геометричній прогресії. Це, у свою чергу, зумовлює збільшення випадків спадкування прав на обтяжене майно.

Така тенденція актуалізує потребу в комплексному правовому аналізі спадкових та зобов'язальних відносин з урахуванням їх складної правової природи, а також необхідність урахування взаємодії різних галузевих норм.

Спадкові відносини самі характеризуються правовою складністю, що, помножене на індивідуальність життєвих ситуацій, у підсумку створює сферу суспільних відносин, де на практиці дуже важко знайти схожі відносини, які були б прикладами та вказували орієнтир застосування тієї чи іншої норми. У ситуації, коли спадкове майно перебуває під обтяженням, що забезпечує набутті спадкодавцем за життя зобов'язання, відносини щодо спадкування ускладнюються появою в них іншого суб'єкта — кредитора спадкодавця. Складність, відсутність істотної подібності у спадкових відносинах породжує численні спадкові спори, що змушує судову практику дедалі більше уточнювати свої висновки, або формулювати нові висновки, які до цього не були відомі практиці.

Отже, дослідження відповідних правових механізмів, через які реалізуються права та обов'язки учасників спадкових відносин, набуває особливого значення для вдосконалення їх практичного застосування.

Як визначено ч. 1 ст. 1218 ЦК України, до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті, інакше кажучи, спадщина складається зі:

- спадкового активу, який становлять права, насамперед майнові права (речові та зобов'язальні);
- та спадкового пасиву (обов'язків спадкодавця)¹.

Тобто національне законодавство передбачає, що спадкоємці успадковують не тільки всі майнові блага, а й боргові зобов'язання померлого.

Правонаступництво, забезпечуючи стабільність майнового обороту після смерті власника майна, визначає динаміку, рух прав та обов'язків від спадкодавця до його спадкоємців, тому становить «серцевину» спадкування. По суті, спадкове правонаступництво є правовим результатом повноцінної реалізації спадкового правовід-

¹ Спадкове право крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. С. 122, 123.

ношення, а поняття «спадкове правовідношення» та «спадкове правонаступництво» співвідносяться між собою як причина та наслідок².

Спадщина переходить до спадкоємців як одне ціле. Права та обов'язки, належні спадкодавцеві, незалежно від різноманітності елементів об'єднуються в одне поняття «спадщина», що є локальним об'єктом, присутнім виключно у сфері спадкування³.

Неможливо частково прийняти спадщину в частині майнових благ і одночасно відмовитися від спадкування боргових зобов'язань.

Борги спадкодавця переходять до спадкоємця (спадкоємців) у межах вартості майна, одержаного у спадщину (ч. 4 ст. 1231 ЦК України). Відповідно, у разі переходу боргу від спадкодавця до спадкоємця кредитори не можуть вимагати від останнього виконання боргу в сумі, що перевищує вартість успадкованого майна. Спадкоємець, який не прийняв спадщину, звільняється від виконання будь-яких обов'язків щодо кредитора спадкодавця⁴.

Винятком є лише неможливість спадкування прав та обов'язків, що нерозривно пов'язані з особою спадкодавця, зокрема: права та обов'язки особи як кредитора або боржника, передбачені ст. 608 ЦК України (п. 5 ч. 1 ст. 1219 ЦК України).

Відповідно до ст. 608 ЦК України зобов'язання припиняється зі смертю боржника, якщо воно є нерозривно пов'язаним з його особою і у зв'язку з цим не може бути виконане іншою особою.

Тобто об'єктами правонаступництва можуть бути лише ті права та обов'язки, які не пов'язані з особою їх носія, які є «юридично безликими»⁵.

Частиною 1 ст. 1281 ЦК України встановлено, що спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги, та/або якщо вони спадкують майно, обтяжене правами третіх осіб.

На практиці є типовою ситуація, коли спадкоємці не виконують такого свого обов'язку та не повідомляють кредитора спадкодавця про відкриття спадщини. Проте національне законодавство не визначає жодних негативних наслідків для таких спадкоємців.

Водночас законодавець чітко визначив, які дії має вчинити кредитор спадкодавця та наслідки не вчинення таких дій.

Так, згідно з частинами 2 та 3 ст. 1281 ЦК України, кредиторів спадкодавця належить пред'явити свої вимоги до спадкоємця, який прийняв спадщину, не пізніше шести місяців з дня одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину на все або частину спадкового майна незалежно від настання строку вимоги. Якщо креди-

² Кухарев О. Є. Принципи спадкового права як визначальні засади подальшого оновлення спадкового законодавства України. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 165.

³ Кухарев О. Є. Догматична конструкція універсального правонаступництва у сфері спадкового права. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2020. № 3. С. 44.

⁴ Слома В. М. Цивільно-правові зобов'язання з множинністю суб'єктів : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. С. 344–345.

⁵ Ромовська З. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс : підручник. Київ : Атіка, 2005. С. 439.

тор спадкодавця не знав і не міг знати про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину, він має право пред'явити свої вимоги до спадкоємця, який прийняв спадщину, протягом шести місяців з дня, коли він дізнався про прийняття спадщини або про одержання спадкоємцем свідоцтва про право на спадщину.

Викладене свідчить про обов'язковість своєчасного звернення кредитора спадкодавця із заявленням своїх вимог до спадкоємців. Оскільки зобов'язання з повернення кредиту спадкодавцем входить до складу спадкової маси, то строки пред'явлення кредитодавцем вимог до спадкоємців боржника, а також порядок задоволення цих вимог регулюються статтями 1281, 1282 ЦК України.

Важливо підкреслити, що кредитор, який не пред'явив свої вимоги у шестимісячний строк до спадкоємців боржника, що прийняли спадщину, позбавляється права вимоги (ч. 4 ст. 1281 ЦК України).

І хоча певний час існували дискусії про те, як розуміти використане у ч. 4 ст. 1281 ЦК України словосполучення «позбавляється права вимоги», сьогодні усталеним на практиці є розуміння, що мається на увазі припинення права.

Отже, строки, передбачені ст. 1281 ЦК України, є преклюзивними, тобто після їх спливу право кредитора на пред'явлення вимог припиняється незалежно від причин пропущення строку.

У зв'язку з цим зазначені строки не підлягають поновленню, оскільки за своєю правовою природою вони є відмінним від позовної давності, яка визначена гл. 19 ЦК України.

З огляду на істотність наслідків пропущення строку пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника, важливим є чітке розуміння механізмів реалізації такого, по суті, обов'язку кредитора, як своєчасне пред'явлення вимоги до спадкоємців боржника.

Стаття 1282 ЦК України встановлює обов'язок спадкоємців задовольнити вимоги кредитора: спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора повністю, але в межах вартості майна, одержаного у спадщину. Кожен із спадкоємців зобов'язаний задовольнити вимоги кредитора особисто, у розмірі, який відповідає його частці у спадщині. Спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора шляхом одноразового платежу, якщо домовленістю між спадкоємцями та кредитором інше не встановлено. У разі відмови від одноразового платежу суд за позовом кредитора звертає стягнення на майно, яке було передане спадкоємцям у натурі⁶.

Метою статті є розкриття особливостей пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника, здійснене на підставі аналізу висновків Великої Палати Верховного Суду.

Завдання цього дослідження полягає: 1) в аналізі судової практики Великої Палати Верховного Суду щодо застосування ст. 1281 ЦК України у спадкових правовідносинах та національного законодавства, що регулює порядок пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника; 2) у виявленні ключових проблемних

⁶ Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов : монография / И. В. Спасибо-Фатеева, М. Н. Сибилев, В. Л. Яроцкий и др. ; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2014. С. 405.

аспектів його реалізації; 3) у формулюванні на основі отриманих результатів пропозицій, спрямованих на вдосконалення правозастосовної практики у цій сфері.

Методи дослідження

У процесі наукового дослідження було застосовано формально-юридичний метод для аналізу положень Цивільного кодексу України та Закону «Про іпотеку» з метою встановлення юридичної природи та меж відповідальності спадкоємців за борговими зобов'язаннями спадкодавця. Метод системного аналізу дозволив комплексно дослідити взаємозв'язок норм спадкового та зобов'язального права, а також виявити їх узгодженість із судовою практикою Великої Палати Верховного Суду. Діалектичний метод забезпечив розкриття розвитку правового регулювання та виявлення суперечностей між інтересами кредиторів і спадкоємців, що дозволило сформулювати пропозиції щодо вдосконалення правозастосування.

Результати дослідження

Заявлена мета може бути досягнута через аналіз двох справ, що перебували на розгляді Великої Палати Верховного Суду, із приводу застосування ст. 1281 ЦК України.

Варто зазначити, що у цих справах ст. 1281 ЦК України застосовувалась у редакції до внесення змін Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування» № 2478-VIII від 3 липня 2018 р:

«1. Спадкоємці зобов'язані повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги.

2. Кредиторові спадкодавця належить протягом шести місяців від дня, коли він дізнався або міг дізнатися про відкриття спадщини, пред'явити свої вимоги до спадкоємців, які прийняли спадщину, незалежно від настання строку вимоги.

3. Якщо кредитор спадкодавця не знав і не міг знати про відкриття спадщини, він має право пред'явити свої вимоги до спадкоємців, які прийняли спадщину, протягом одного року від настання строку вимоги.

4. Кредитор спадкодавця, який не пред'явив вимоги до спадкоємців, що прийняли спадщину, у строки, встановлені частинами другою і третьою цієї статті, позбавляється права вимоги»⁷.

1. Аналіз справи № 638/1046/14-ц

Першу справу (№ 638/1046/14-ц) колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду 17 січня 2024 р. передала на розгляд до Великої Палати Верховного Суду⁸.

У цій справі між банківською установою та фізичною особою — позичальницею було укладено кредитний договір. Із метою забезпечення виконання зобов'язань за цим договором банк уклав договори поруки з чоловіком позичальниці, а також із приватним підприємством.

⁷ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення кредитування : Закон України від 03.07.2018 № 2478-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2478-19#Text> (дата звернення: 20.07.2025).

⁸ Ухвала колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 17.01.2024 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116606850> (дата звернення: 20.07.2025).

Унаслідок невиконання позичальницею зобов'язань за кредитним договором кредитор направив письмові вимоги про погашення заборгованості як основному боржникові, так і поручителю. Згодом банк звернувся до суду з метою захисту порушеного права із позовною заявою про стягнення заборгованості, процентів за користування кредитом та пені.

У процесі судового розгляду, у 2014 році, позичальниця померла. У зв'язку з цим у 2016 р. відповідною ухвалою суду першої інстанції залучено до участі у справі її правонаступницю.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позовних вимог, посилаючись на пропущення строку, передбаченого ст. 1281 ЦК України. Суд першої інстанції зазначив, що банк дізнався про смерть позичальниці у лютому 2015 р., однак не звернувся з відповідними вимогами до її спадкоємиці у межах встановленого законом строку. Окрім цього, суд відмовив у задоволенні позову до поручителя, мотивуючи це положеннями ст. 523 ЦК України: після заміни первісного боржника її правонаступницею поручитель не надав згоди на забезпечення виконання зобов'язання новим боржником⁹.

Водночас апеляційний суд дійшов протилежного висновку. Апеляційний суд установив, що кредитором не було пропущено строку, передбаченого ч. 2 ст. 1281 ЦК України, для пред'явлення вимог до спадкоємця. З огляду на це суд апеляційної інстанції частково задовольнив позовні вимоги¹⁰.

Передаючи цю справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду бачила й іншу правову проблему окрім застосування ст. 1281 ЦК України і визначення порядку пред'явлення вимоги кредитором та дотримання строків пред'явлення вимоги до спадкоємців боржника, якщо боржник помер під час розгляду справи в суді.

Так, колегія суддів посилалася на необхідність конкретизації (уточнення) висновків щодо застосування ч. 1 ст. 523 ЦК України, сформованих у раніше ухваленій Великою Палатою Верховного Суду постанові від 4 липня 2023 р. у справі № 570/3891/14 (провадження № 14-44цс22), згідно з якими: у разі неотримання кредитором згоди поручителя / іпотекодавця забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником (спадкоємцем) порука / іпотека визнаються припиненими на підставі ч. 1 ст. 523 ЦК України. Необхідність уточнення цих висновків колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду мотивувала обставинами цієї справи, в якій кредитор пред'явив вимогу до позичальниці та поручителів за життя позичальниці¹¹.

Велика Палата Верховного Суду 9 жовтня 2024 р. прийняла постанову у справі № 638/1046/14-ц (провадження 14-12цс24), якою скасувала постанову Харківсько-

⁹ Ухвала Касаційного цивільного суду від 17.01.2024 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116606850> (дата звернення: 20.07.2025).

¹⁰ Постанова Харківського апеляційного суду від 09.05.2023 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110727836> (дата звернення: 20.07.2025).

¹¹ Ухвала колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 17.01.2024 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116606850> (дата звернення: 20.07.2025).

го апеляційного суду, а рішення Дзержинського районного суду м. Харкова від 6 березня 2023 р. змінила шляхом викладення його мотивувальної частини в редакції цієї постанови¹².

Варто нагадати, що особливістю правової ситуації у розглядуваній справі було те, що кредитор пред'явив позов до боржниці ще за її життя. Боржниця померла під час розгляду справи. Тому передусім важливим було дати відповідь на запитання: чи повинен кредитор у такій ситуації, коли справа вже перебуває на розгляді в суді, ще виконувати вимоги ст. 1281 ЦК України та пред'являти вимогу в позасудовому порядку до спадкоємців боржниці? Чи достатньо подати у справі заяву про залучення правонаступників сторони?

Велика Палата Верховного Суду у своїх висновках виходила з такого.

Приписи ст. 1281 ЦК України не містять особливих застережень щодо порядку задоволення вимог кредитора у разі, якщо смерть боржника настала після пред'явлення позову до нього під час розгляду судової справи.

Отже, якщо смерть позичальника настала під час розгляду судової справи за позовом кредитора до позичальника про стягнення заборгованості, до таких правовідносин застосовується правила про загальний порядок пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців, визначені у ст. 1281 ЦК України, а спадкоємці, які прийняли спадщину, підлягають залученню до участі у справі як правонаступники відповідного учасника справи на підставі ст. 55 ЦПК України.

Підставою процесуального правонаступництва є правонаступництво у матеріальному праві, яке настало після відкриття провадження у справі. З огляду на наведене особливості здійснення процесуального правонаступництва визначаються своєрідністю норм матеріального права, що регулюють перехід прав та обов'язків у матеріальних правовідносинах від особи до її правонаступника, або в інших випадках зміни сторони у правовідносинах, з яких виник спір¹³.

Під час вирішення спорів про стягнення заборгованості за вимогами кредитора до спадкоємців боржника (зокрема, якщо смерть боржника настала під час розгляду справи у суді) суди для правильного вирішення справи першочергово повинні встановити, чи пред'явлено вимогу кредитором спадкодавця до спадкоємців боржника у строки, визначені частинами 2 та 3 ст. 1281 ЦК України, тобто, чи вчинив кредитор потрібні дії у матеріальних відносинах.

Отже, ключовим у цьому аспекті є висновок Великої Палати про те, що порядок пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до його спадкоємців є єдиним, а саме позасудовим. Смерть боржника, до якого вимоги в суді були пред'явлені кредитором за життя, не знімає обов'язку з такого кредитора відповідно до ст. 1281 ЦК України пред'явити в позасудовому порядку вимоги до спадкоємців боржника.

¹² Постанова Великої Палати Верховного Суду у справі № 638/1046/14-ц від 09.10.2024 р. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691#> (дата звернення: 20.07.2025).

¹³ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.10.2024 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691#> (дата звернення: 20.07.2025).

Судом ураховано, що згідно з підп. 2.1 п. 2 гл. 10 розд. II Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 р. № 296/5, спадкова справа заводиться нотаріусом за місцем відкриття спадщини на підставі поданої (або такої, що надійшла поштою) першою заяви (повідомлення, телеграми), що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, зокрема, претензії кредиторів.

За змістом наведених положень Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України подана кредитором претензія є однією з підстав заведення нотаріусом спадкової справи. Кредитор, скеровуючи претензію до нотаріуса, не зобов'язаний зважати на факт прийняття спадщини, оскільки нотаріус повинен прийняти відповідну заяву незалежно від того, чи прийняв спадщину хоча б один із спадкоємців і чи встановлені особи спадкоємців взагалі.

Отже, кредитор у матеріальних відносинах може пред'явити вимогу до спадкоємців боржника відповідно до вимог ст. 1281 ЦК України в один із таких способів: безпосередньо спадкоємцю (спадкоємцям); опосередковано — через нотаріуса за місцем відкриття спадщини (за межами України — через консульські установи)¹⁴.

Вибір конкретного способу пред'явлення вимоги до спадкоємців боржника є правом кредитора і здійснюється ним на власний розсуд.

Щодо правових наслідків непред'явлення кредитором вимог до спадкоємців боржника у строки, визначені ст. 1281 ЦК України, то Велика Палата вказала, що встановлені ст. 1281 ЦК України строки є строками, в межах яких кредитор, здійснюючи власні активні дії, може реалізувати своє суб'єктивне право¹⁵.

Сплив визначених ст. 1281 ЦК України строків пред'явлення кредитором вимоги до спадкоємців має наслідком позбавлення кредитора права вимоги за зобов'язанням, а також припинення такого зобов'язання. Наявність установлених законом строків пред'явлення кредитором вимог до спадкоємців забезпечує юридичну визначеність та стабільність цивільного обороту. Встановлення темпоральних обмежень як для подання заяви про прийняття чи відмову від спадщини, так і для пред'явлення вимоги кредитором до спадкоємців боржника збалансовує інтереси учасників спадкових відносин та унеможливує продовження стану невизначеності у цивільних відносинах, які зазнають змін у зв'язку зі смертю одного з їх учасників.

Зі спливом строків, визначених ст. 1281 ЦК України, і непред'явленням кредитором вимог до спадкоємців боржника, такий кредитор позбавляється права вимоги, тобто відповідне цивільне право припиняється, а кредитор втрачає можливість вимагати в суді захисту відповідного права¹⁶.

¹⁴ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.10.2024 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691#> (дата звернення: 20.07.2025).

¹⁵ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.10.2024 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691#> (дата звернення: 20.07.2025).

¹⁶ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.10.2024 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691#> (дата звернення: 20.07.2025).

Іншим важливим питанням у цій справі було визначення того, чи залишається чинною порука, якою забезпечувалось основне зобов'язання, якщо вимога до поручителя, яка була пред'явлена за життя позичальниці (боржниці), після її смерті, якщо кредитором не дотримано строків пред'явлення вимоги до спадкоємців.

Даючи відповідь на це питання, Велика Палата Верховного Суду виходила з такого. Розрізняють основні зобов'язання та додаткові (акцесорні) зобов'язання. Основні зобов'язання можуть існувати самостійно без додаткового (акцесорного) зобов'язання, тоді як додаткові (акцесорні) зобов'язання виникають лише за наявності основного зобов'язання та нерозривно пов'язані з ним.

У законодавстві не наведено визначення акцесорних зобов'язань. Водночас у ст. 266 ЦК України йдеться саме про основну та додаткову вимоги, тобто фактично про основне та акцесорне зобов'язання.

Частиною 1 ст. 546 ЦК України встановлено, що виконання зобов'язання може забезпечуватися неустойкою, порукою, гарантією, заставою, притриманням, завдатком, правом довірчої власності.

За договором поруки поручитель поручається перед кредитором боржника за виконання ним свого обов'язку. Поручитель відповідає перед кредитором за порушення зобов'язання боржником. Порукою може забезпечуватися виконання зобов'язання частково або в повному обсязі (частини 1, 2 ст. 553 ЦК України).

Згідно із ч. 1 ст. 559 ЦК України порука припиняється з припиненням забезпеченого нею зобов'язання.

У наведених нормах права чітко простежуються акцесорність поруки та її додатковий характер, що виявляється у неможливості існування поруки окремо від основного зобов'язання. Вимоги до поручителя можуть бути пред'явлені лише у разі чинності основного зобов'язання та (якщо в договорі не передбачено інше) лише в тому обсязі, що й до основного боржника.

Як зазначено вище, ч. 4 ст. 1281 ЦК України визначає наслідком пропущення кредитором строків пред'явлення вимог до спадкоємців боржника, які прийняли спадщину, позбавлення права вимоги такого кредитора за зобов'язаннями, які існували у померлого божника¹⁷.

Аналіз правил ч. 1 ст. 559 ЦК України, частин 2, 4 ст. 1281 ЦК України дає підстави для висновку, що у разі пропущення кредитором строків пред'явлення вимог до спадкоємців боржника, які прийняли спадщину, кредитор позбавляється прав вимоги як за основним, так і за додатковим зобов'язанням (порукою), які не можуть існувати окремо від основного зобов'язання.

Отже, приписи ч. 1 ст. 559 ЦК України щодо припинення поруки з припиненням забезпеченого нею зобов'язання не передбачають жодного винятку, тому вплив строків, визначених частинами 2, 3 ст. 1281 ЦК України, який має наслідком припинення права вимоги кредитора за основним зобов'язанням, одночасно має своїм наслідком позбавлення кредитора права вимоги за додатковими зобов'язаннями (порукою) не-

¹⁷ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.10.2024 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691#> (дата звернення: 20.07.2025).

залежно від того, хто є спадкоємцями померлого боржника — цей самий поручитель чи інші особи.

Щодо відступу Велика Палата Верховного Суду зазначила, що оскільки у справі № 638/1046/14-ц, яка переглядається у касаційному порядку, припинення зобов'язань за договором поруки відбулося на підставі ч. 1 ст. 559 ЦК України (порука припиняється з припиненням забезпеченого нею зобов'язання), тому що кредитор не пред'явив вимоги до спадкоємців боржника у строк, визначений ч. 2 ст. 1281 ЦК України, у зв'язку із чим втратив право вимоги як за основним зобов'язанням, так і за додатковим, то немає правових підстав для вирішення питання про відступ від висновків, сформульованих Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 4 липня 2023 р. у справі №570/3891/14, щодо застосування приписів ч. 1 ст. 523 ЦК України, адже така правова норма Великою Палатою Верховного Суду у цій справі не застосовується¹⁸.

Отже, у цій справі Велика Палата Верховного Суду сформулювала такі ключові висновки: кредитор може пред'явити вимогу до спадкоємців боржника, які прийняли спадщину, відповідно до вимог ст. 1281 ЦК України в один із таких способів: 1) безпосередньо спадкоємцю; 2) опосередковано — через нотаріуса за місцем відкриття спадщини (за межами України — через консульську установу).

Сплив строків, визначених статтею 1281 ЦК України, має своїм наслідком позбавлення кредитора права вимоги (припинення його цивільного права), а тому й неможливість вимагати в суді захисту відповідного права.

Аналіз приписів ч. 1 ст. 559, частин 2, 4 ст. 1281 ЦК України свідчить про те, що в разі пропущення кредитором строків пред'явлення вимог до спадкоємців боржника, які прийняли спадщину, кредитор позбавляється прав вимоги як за основним, так і за додатковим зобов'язанням — порукою, що не може існувати окремо від основного зобов'язання.

2. Аналіз справи № 761/382/21

Ухвалою від 4 жовтня 2024 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду передав на розгляд Великої Палати Верховного Суду справу № 761/382/21 про визнання права власності, витребування майна із чужого незаконного володіння, визнання недійсним договору іпотеки та скасування рішень державних реєстраторів¹⁹.

У цій справі виникло питання щодо чинності іпотеки після смерті іпотекодавця, який не є боржником за основним зобов'язанням.

Чоловік позивачки, як майновий поручитель, 8 червня 2007 р. уклав із банком договір іпотеки, за умовами якого передав в іпотеку банку квартиру, що належала йому на праві власності. Іпотека була надана з метою забезпечення виконання зобов'язань іншої фізичної особи.

¹⁸ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 09.10.2024 р. у справі № 638/1046/14-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691#> (дата звернення: 20.07.2025).

¹⁹ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25.06.2025 р. у справі № 761/382/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128876523> (дата звернення: 20.07.2025).

Згодом, 5 жовтня 2017 р., чоловік (поручитель) помер. Після відкриття спадщини дружина (позивачка) успадкувала нерухоме майно — квартиру.

Банк відступив право вимоги за іпотечним договором на користь фінансової установи, яка майже через два роки після прийняття спадщини звернула стягнення на іпотечну квартиру в позасудовому порядку та зареєструвала за собою право власності на це майно, а згодом відчужила цю квартиру.

Дружина померлого іпотекодавця вважає незаконним вибуття з її власності успадкованої квартири, посилаючись на те, що вона не отримувала жодних майнових вимог щодо цього майна (які, на її переконання, мали надійти не пізніше шести місяців з дня одержання нею свідоцтва про право на спадщину), а звернення стягнення на квартиру в позасудовому порядку суперечить нормам статей 1281, 1282 ЦК України, які визначають порядок задоволення вимог кредитора спадкодавця спадкоємцями, що прийняли спадщину (сплата одноразового платежу, а у випадку відмови — звернення стягнення на майно).

Під час судового розгляду в суді першої інстанції позивачка 14 січня 2021 р. померла, а тому ухвалою від 8 листопада 2021 р. Шевченківський районний суд міста Києва залучив до участі у справі Особу-1 як її правонаступницю.

Суд першої інстанції задовольнив позовні вимоги, мотивувавши рішення тим, що у справі міститься копія вимоги від 17 березня 2008 р. про дострокове погашення заборгованості з доказами її отримання майновим поручителем (чоловіком позивачки), отже, на момент його смерті (5 жовтня 2017 р.) строк вимоги настав. Таким чином, кредитор спадкодавця мав право пред'явити свої вимоги до спадкоємця (позивачки) протягом одного року від настання строку вимоги, тобто — до 5 жовтня 2018 р.²⁰

Також суд першої інстанції зазначив, що з огляду на конструкцію ч. 3 ст. 1281 ЦК України (у редакції, чинній на момент смерті спадкодавця) обізнаність кредитора спадкодавця про відкриття спадщини не має правового значення, дослідженню підлягає лише те, коли саме кредитор спадкодавця пред'явив свою вимогу до спадкоємця, і така вимога має бути пред'явлена протягом року від настання строку вимоги за зобов'язанням. Після смерті спадкодавця, у період з 5 жовтня 2017 р. до 26 вересня 2018 р., мав право пред'явити свої вимоги до спадкоємця (позивачки) кредитор спадкодавця — банк, а в період з 26 вересня 2018 р. по 5 жовтня 2018 р., після отримання права вимоги, — правонаступник кредитора спадкодавця — ТОВ «ФК “Локо”»²¹.

Натомість, ТОВ «ФК “Локо”» першу вимогу до спадкоємця (позивачки) пред'явило лише 12 вересня 2019 р., тобто із суттєвим пропуском строку, визначеного ч. 2 ст. 1281 ЦК України.

Постановою від 25 квітня 2023 р. Київський апеляційний суд скасував рішення Шевченківського районного суду міста Києва від 1 червня 2022 р. та ухвалив нове судове рішення, яким відмовив у задоволенні позову.

²⁰ Рішення Шевченківського районного суду міста Києва від 01.06.2022 р. у справі № 761/382/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104601485> (дата звернення: 20.07.2025).

²¹ Рішення Шевченківського районного суду міста Києва від 01.06.2022 р. у справі № 761/382/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104601485> (дата звернення: 20.07.2025).

Постанову мотивував тим, що виходячи з обставин справи за договором іпотеки від 8 червня 2007 р. майновий поручитель (чоловік позивачки) передав банку в іпотеку спірну квартиру для забезпечення виконання зобов'язань іншої фізичної особи за кредитним договором. Доказів виконання основного зобов'язання матеріали справи не містять, так само як і інших доказів припинення основного зобов'язання²².

12 вересня 2019 р., 26 листопада 2019 р. та 20 січня 2020 р. ТОВ «ФК “Локо”» зверталося до спадкоємиці (позивачки) з повідомленням-вимогою. У п. 7.6 договору іпотеки передбачено, що всі повідомлення сторін щодо цього договору здійснюються в письмовій формі шляхом направлення листів, телеграм чи факс-повідомлень із подальшим направленням оригіналів таких повідомлень рекомендованим листом, тому оскільки положення ст. 1281 ЦК України не визначають обов'язку звернення до нотаріуса в межах спадкової справи, то таке звернення слід вважати належним.

Суд апеляційної інстанції зазначив про відсутність у справі відомостей про те, що спадкоємиця повідомила банк про смерть її чоловіка, тому стверджувати про те, що банк чи ТОВ «ФК “Локо”» могло дізнатися раніше про прийняття нею спадщини не вбачається можливим.

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду передала цю справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду для відступу від висновків щодо застосування статей 1281, 1282 ЦК України у подібних правовідносинах, сформованих у постановках Верховного Суду України від 8 квітня 2015 р. у справі № 6-33цс15 та Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 25 серпня 2020 р. у справі № 905/1959/19.

На переконання колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду, ключовим питанням, яке постало в цій справі, є те, чи підлягають застосуванню положення статей 1281, 1282 ЦК України у разі смерті іпотекодавця (майнового поручителя), який не є боржником за основним зобов'язанням, чи залежить їх застосування від настання строку вимоги за основним зобов'язанням на момент відкриття спадщини, а також, незалежно від застосування ст. 1281 ЦК України, чи підлягає врахуванню порядок виконання такого обов'язку спадкоємцями, передбачений у ст. 1282 ЦК України, з метою визначення належних способів захисту прав кредитора²³.

У практиці Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду сформовано підхід, згідно з яким у разі смерті іпотекодавця (майнового поручителя), який не був боржником за основним зобов'язанням, положення ст. 1281 ЦК України не підлягають застосуванню до правовідносин його спадкоємців із кредитором незалежно від настання строку вимоги за основним зобов'язанням на момент відкриття спадщини, оскільки такі спадкоємці не є боржниками в розумінні ст. 1281 ЦК України. У разі переходу права власності на предмет іпотеки в порядку спадкування право іпоте-

²² Постанова Київського апеляційного суду від 25.04. 2023 р. у справі № 761/382/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110923990> (дата звернення: 20.07.2025).

²³ Ухвала Касаційного цивільного суду від 04.10.2024 р. у справі № 761/382/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302450> (дата звернення: 20.07.2025).

ки є чинним для спадкоємця, який як спадкоємець набуває статусу іпотекодавця, смерть майнового поручителя не впливає на порядок виконання основного зобов'язання, забезпеченого іпотекою, тому в таких правовідносинах не підлягають врахуванню й положення ст. 1282 ЦК України.

Разом із цим колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду звернула увагу на те, що у постанові Верховного Суду України від 8 квітня 2015 р. у справі № 6-33цс15 за позовом кредитора до спадкоємців іпотекодавця (майнового поручителя), який не був боржником за основним зобов'язанням, про звернення стягнення на предмет іпотеки касаційний суд, за обставин настання строку вимоги за основним зобов'язанням на момент відкриття спадщини, кваліфікував такого спадкоємця як боржника з метою застосування до спірних правовідносин норм статей 1281, 1282 ЦК України та зробив висновок про відмову у задоволенні позову кредитора, який пред'явив вимоги до спадкоємців, що прийняли спадщину, з порушенням строків, встановлених ст. 1281 ЦК України²⁴.

Схожий висновок щодо застосування статей 1281, 1282 ЦК України у подібних правовідносинах зробив Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в постанові від 25 серпня 2020 р. у справі № 905/1959/19, який відхилив доводи касаційної скарги кредитора про те, що ст. 1281 ЦК України до спірних правовідносин спадкоємців іпотекодавця (майнового поручителя) та кредитора не застосовується, а смерть іпотекодавця не тягне за собою припинення кредитних зобов'язань, та залишив без змін оскаржені судові рішення у зв'язку з недотримання кредитором зазначених преклюзивних строків. При цьому Верховний Суд не пов'язував можливість застосування ст. 1281 ЦК України з настанням строку вимоги за основним зобов'язанням на момент відкриття спадщини.

У постанові від 25 червня 2025 р. Велика Палата Верховного Суду сформулювала висновок про те, що статті 1281, 1282 ЦК України не застосовуються у правовідносинах, пов'язаних зі спадкуванням предмета іпотеки після смерті іпотекодавця, який не був боржником за основним зобов'язанням²⁵.

Такий висновок суд обґрунтовував тим, що зі змісту наведених вище статей можна зробити висновок, що вони стосуються правовідносин, за яких сторона основного зобов'язання помирає, а її майно переходить до інших осіб — спадкоємців, які разом з цим майном набувають невиконане особисте боргове (грошове) зобов'язання спадкодавця, що обмежується вартістю успадкованого майна.

На відміну від правовідносин майнового поручительства, на цьому етапі таке майно не розглядається основним засобом погашення зобов'язання. На противагу іпотечному майну, зазначене спадкове майно може не містити обтяжень кредитора, а самі спадкоємці, набуваючи таке вільне від обтяжень майно та мирно володіючи ним, можуть не знати про боргові зобов'язання спадкодавця [спадкоємці зобов'язані

²⁴ Ухвала Касаційного цивільного суду від 04.10.2024 р. у справі № 761/382/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302450> (дата звернення: 20.07.2025).

²⁵ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25.06.2025 р. у справі № 761/382/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128876523> (дата звернення: 20.07.2025).

повідомити кредитора спадкодавця про відкриття спадщини, якщо їм відомо про його борги].

Своєю чергою, кредитор теж має виявити обачність і заявити про свої вимоги до спадкоємців протягом розумного строку, який визначає ст. 1281 ЦК України.

Із цього логічно випливають норми ст. 1282 ЦК України, які, враховуючи характер виниклих правовідносин (розріз спадкових та боргових зобов'язань), гарантують спадкоємцеві право залишити собі спадкове майно (яке іноді має значну нематеріальну цінність для особи), виплативши його грошовий еквівалент. І лише в разі незадоволення своїх грошових вимог кредитор вправі розпочати процес звернення стягнення на це майно²⁶.

Натомість спадкування майна майнового поручителя має інший характер та інше правове врегулювання.

Насамперед іпотекодержатель не є кредитором іпотекодавця, який не є стороною основного зобов'язання, позаяк, останній не є боржником.

Якщо право власності на предмет іпотеки переходить до спадкоємця фізичної особи — іпотекодавця, такий спадкоємець не несе відповідальності перед іпотекодержателем за виконання основного зобов'язання, але в разі його порушення боржником він відповідає за задоволення вимоги іпотекодержателя успадкованим предметом іпотеки.

Резюмуючи наведене вище, Велика Палата Верховного Суду висувала, що норми статей 1281, 1282 ЦК України (як щодо необхідності пред'явлення кредитором вимоги у визначений строк, так і щодо порядку виконання спадкоємцями зобов'язання) не поширюються на правовідносини, які виникають у зв'язку з переходом у порядку спадкування майна, яке майновий поручитель передав в іпотеку задля забезпечення виконання зобов'язань третьою (іншою) особою²⁷.

У цій ситуації іпотека є дійсною для спадкоємця відповідного майна, який набуває статусу іпотекодавця, має всі його права і несе всі його обов'язки за іпотечним договором. Описані обставини регулюються нормами Закону України «Про іпотеку», які є спеціальними та підлягають застосуванню у цих правовідносинах.

3. Підсумки аналізу судових справ

Велика Палата Верховного Суду у цих двох справах зробила висновки щодо застосування ст. 1281 ЦК України.

В обох судових справах виконання основного зобов'язання застосовано різні види забезпечувальних зобов'язань: у першій справі — порука, у другій — іпотека.

Іпотечне обтяження залишається незалежно від зміни власника такого майна, в тому числі в порядку спадкування, тому стосовно кожного наступного власника іпотечного майна виникають ризики настання відповідальності перед іпотекодержателем за невиконання третьою особою (боржником) основного зобов'язання.

²⁶ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25.06.2025 р. у справі № 761/382/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128876523> (дата звернення: 20.07.2025).

²⁷ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 25.06.2025 р. у справі № 761/382/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128876523> (дата звернення: 20.07.2025).

У разі смерті боржника, як у першій справі, спадкоємець його змінює у правовідносинах за наявності двох умов: 1) спадкоємець прийняв спадщину; та 2) кредитор вчасно пред'явив вимогу до спадкоємця відповідно до ст. 1281 ЦК України.

У разі смерті іпотекодавця (який відмінний від боржника), як у другій справі, його спадкоємець, отримавши в порядку спадкування у власність предмет іпотеки, на підставі ст. 23 Закону «Про іпотеку» стає іпотекодавцем, успадковує права і обов'язки іпотекодавця згідно з договором іпотеки (відбувається заміна сторони в іпотечному зобов'язанні). Спадкоємець іпотекодавця не є боржником у розмінні ст. 1281 ЦК України, а тому відсутні підстави для застосування статей 1281, 1282 ЦК у такій ситуації.

Висновки

Проаналізувавши відповідну судову практику Великої Палати Верховного Суду, можна виокремити особливості пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців боржника.

Кредитор може пред'явити вимогу до спадкоємців боржника, які прийняли спадщину, відповідно до вимог ст. 1281 ЦК України в один із таких способів: 1) безпосередньо спадкоємцю; 2) опосередковано — через нотаріуса за місцем відкриття спадщини (за межами України — через консульську установу).

Кредитор втрачає право вимоги як до спадкоємця боржника за основним зобов'язанням, так і боржника за акцесорним зобов'язанням, у разі пропущення строку пред'явлення цієї вимоги, визначеного ст. 1281 ЦК України.

По-друге, якщо іпотекодавцем є сам боржник, то ст. 23 Закону «Про іпотеку» застосовується в сукупності зі статтями 1281, 1282 ЦК, відповідно, спадкоємець боржника, набуваючи права власності на спадкове майно, стає іпотекодавцем, успадковуючи права та обов'язки іпотекодавця згідно з договором іпотеки.

У разі якщо іпотекодавцем є майновий поручитель, який не є боржником в основному зобов'язанні, його спадкоємець, прийнявши в порядку спадкування у власність предмет іпотеки, на підставі ст. 23 Закону «Про іпотеку» стає іпотекодавцем. У такому випадку відсутні підстави для застосування статей 1281, 1282 ЦК України.

REFERENCES

- Civil Court of Cassation within the Supreme Court. (2024, January 17). Ruling in case No. 638/1046/14-с. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116606850> (Accessed on August 10, 2025) [in Ukrainian]
- Civil Court of Cassation within the Supreme Court.. (2024, October 4). Ruling in case No. 761/382/21. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302450> (Accessed on August 10, 2025) [in Ukrainian]
- Grand Chamber of the Supreme Court. (2024, October 9). Resolution in case No. 638/1046/14-с. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122302691#> (Accessed on August 10, 2025) [in Ukrainian]
- Grand Chamber of the Supreme Court. (2025, June 25). Resolution in case No. 761/382/21. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128876523> (Accessed on August 10, 2025) [in Ukrainian]

- Kharkiv Court of Appeal. (2023, May 9). Resolution in case No. 638/1046/14-c. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110727836> (Accessed on August 10, 2025) [in Ukrainian]
- Kukharev, O. E. (2020). Dogmatic construction of universal succession in the field of inheritance law. *Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, (3), 40–49. <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/4775/> (Accessed on August 10, 2025) [in Ukrainian]
- Kukharev, O. E. (2021). Principles of inheritance law as the defining principles of further updating the inheritance legislation of Ukraine. *Journal of Kyiv University of Law*, (1), 163–167. [in Ukrainian]
- Kyiv Court of Appeal. (2023, April 25). Resolution in case No. 761/382/21. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110923990> (Accessed on August 10, 2025) [in Ukrainian]
- On amendments to certain legislative acts of Ukraine regarding the resumption of lending* (2018, July 3). *Law of Ukraine No. 2478-VIII* (Accessed on July 20, 2025) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2478-19#Text>
- Romovska, Z. (2005). *Ukrainian civil law: General part. Academic course. Textbook*. Kyiv: Atika. [in Ukrainian]
- Shevchenkivskiy District Court of Kyiv. (2022, June 1). Resolution in case No. 761/382/21. <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104601485> (Accessed on August 10, 2025) [in Ukrainian]
- Sloma, V. M. (2020). *Civil law obligations with a plurality of subjects: A monograph*. Ternopil: TNEU. [in Ukrainian]
- Spasibo-Fateeva, I. V. (Ed.). (2014). *Kharkiv Civil Law School: Protection of subjective civil rights and interests*. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian]
- Spasibo-Fateeva, I. V. (Ed.). (2021). *Inheritance law through the prism of judicial practice. Monograph*. Kharkiv: ECUS. [in Ukrainian]

Stupak Olga

PhD in Law

Judge of the Supreme Court, Grand Chamber

Kyiv, Ukraine

Stupak Olga. Peculiarities of Claims Filed by the Testator's Creditor to the Debtor's Heirs: Analysis of the Practice of the Grand Chamber of the Supreme Court

Abstract

The relevance of the article lies in the need for a comprehensive legal analysis of inheritance and contractual relationships in the context of an increase in the number of inheritances of property encumbered with obligations, which is caused by the realities of war. Based on an analysis of the case law of the Grand Chamber of the Supreme Court, this article examines the features of the procedure for a creditor of the testator to assert claims against the heirs of the debtor in accordance with Article 1281 of the Civil Code of Ukraine. The purpose of the article is to reveal the specifics of the creditor of the testator's claims against the debtor's heirs, based on an analysis of the conclusions of the Grand Chamber of the Supreme Court. The research methods used are formal-legal, systematic analysis, and dialectical methods of scientific cognition. The analysis of the application of Article 1281 of the Civil Code of Ukraine was conducted in the context of the issues of the inheritance process related not only to the principal obligation but also to ensuring

the performance of such obligation. The peculiarities of the creditor of the testator presenting claims to the heirs of the debtor are highlighted. The first peculiarity is that the creditor may present a claim to the heirs of the debtor who have accepted the inheritance, in accordance with the requirements of Article 1281 of the Civil Code of Ukraine, in one of the following ways: 1) directly to the heir; 2) indirectly – through a notary at the place of opening of the inheritance (outside Ukraine – through a consular office). The creditor loses the right to claim both from the debtor's heir under the principal obligation and from the debtor under the accessory obligation if the deadline for filing this claim, specified in Article 1281 of the Civil Code of Ukraine, is missed. The second feature of the cases under consideration is the identity of the debtor. If the mortgagor is the debtor himself, then Article 23 of the Law “On Mortgage” applies in conjunction with Articles 1281 and 1282 of the Civil Code, respectively, the debtor's heir, acquiring ownership of the inherited property, becomes the mortgagor, inheriting the rights and obligations of the mortgagor under the mortgage agreement. And if the mortgagor is a property guarantor who is not a debtor in the principal obligation, his heir, having accepted the subject of the mortgage into ownership by inheritance, becomes the mortgagor based on Article 23 of the Law “On Mortgage”. In this case, there are no grounds for applying Articles 1281 and 1282 of the Civil Code of Ukraine.

Keywords: *inheritance, heirs, testators, creditors, obligations, succession, mortgagees.*